

Szily Adolf (1848–1920) és Szily Aurél (1880–1945) szerepe a magyar szemészetben

NAGY ZOLTÁN ZSOLT DR., BAKOS-ÉNZSÖLY ANNA DR.

Semmelweis Egyetem, Szemészeti Klinika, Budapest
(Igazgató: Prof. Dr. Nagy Zoltán Zsolt egyetemi tanár)

A két Szily szemész professzor, *Adolf* az apa, *Aurél* a fia, mind a magyar, mind a nemzetközi szemészet élvonalába sorolhatók. Mindkettőjük közös érdeklődési területe volt a szem anatómiájának, fejlődéstanának, fejlődési rendellenességeinek problémaköre. Mindketten élénk szakirodalmi tevékenységet folytattak, elsősorban német nyelven. Mindketten művészien rajzoltak, zenéltek, operáltak.

The role of Adolf Szily (1848–1920) and Aurel Szily (1880–1945) in the Hungarian ophthalmology

Both the father named *Adolf Szily* and the son *Aurel Szily* had a significant role within the Hungarian and international ophthalmology. Both were interested in anatomy, organogenesis, developmental anomalies of the eye. Both had an active role in publishing especially in German language. Both were able to perform drawing, playing music and operating eyes on an artistic level.

KULCSSZAVAK

Szily Adolf, Szily Aurél

KEYWORDS

Adolf Szily, Aurel Szily

Szily Adolf

Szily Adolf (1. ábra) 1848-ban Budapesten született, orvosegyetemi tanulmányait Bécsben végezte. 1872-ben avatták orvosdoktorrá. Bécsben kezdett el dolgozni, először *Stellwag*, majd *Arlt* mellett tanult és szerzett szemész szakorvosi képesítést. 1875-ben visszatért Budapestre, és szemorvosként kezdett dolgozni. Először a székesfővárosi poliklinika szemészeti szakrendelését vezette, majd 1878-ban fiatal kora ellenére kinevezték a budapesti Zsidókórház szemész főorvosává. Itt dolgozott 1920-ban bekövetkezett haláláig. 1883-ban magántanárrá, 1898-ban címzetes rk. tanárrá habilitálták. Szakterülete a látóideg morfológiai elváltozá-

sa volt. 1909-ben a Magyar Orvosi Könyvkiadó Vállalat által megjelentetett 4 kötetes könyvben ő írta „A szemtükri vizsgálat és az ép szemfenék”, valamint „A szem világra hozott rendellenességei és fejlődési hibái” című fejezeteket. Gyakorló szemorvosként és operatorként is jó híre volt a fővárosban. Érdemeihez tartozik, hogy ő volt az első, aki elvetette a szembetegek ágyban történő operálását és szemműtétekre specializált saját műtőt alakított ki osztályán. 1914-ben az ő tervei szerint építették meg a Zsidókórház új szárnyát, ahol a földszinten a fül-orr-gégészet, az emeleten pedig a szemészet kapott helyet.

Tudományos téren a szem élettana és a szemfenéki elváltozások érde-

kelték. Számos részletesen kidolgozott szemfenéki rajzát jelentették meg 1901-ben könyv formájában: „Augenspiegel Studien zu einer Monographie des Sehnerveneintrittes”. Későbbiekben fia is követte példáját és művészi rajzokkal örökítette meg a papilla elváltozásait, illetve a sérült szemek patológiás, szövettani elváltozásait. Több mint 50 publikációja jelent meg, elsőként írta le az „astigmia fundi” fogalmát. Halálát követően fia talált befejezett, kiadatlan tudományos kéziratokat. Ezek közül az egyik 1921-ben németül megjelentetett posthumus kéziratot az utókor olyan jelentősnek ítélte, hogy 1998-ban teljes terjedelemben közölték angol nyelvre fordítva (3).

Kézirat beérkezése: 2022. 09. 01. Közlésre elfogadva: 2022. 09. 16.

1. ábra: Szily Adolf (1848–1920)

A szemorvosi tevékenységen kívül társadalmi feladatokat is vállalt, élete utolsó évtizedeiben elnöke volt a Vakokat Gyámoló Országos Egyesületnek. Hogy minél jobban beleélhesse magát a vakok problémájába, a Braille-írást is elsajátította. Társadalmi tevékenységéért 1903-ban „szilsárkányi” előnévvel magyar nemesi címet kapott, majd 1910-ben magyar királyi tanácsos is lett (1, 2).

lett anatómiai tanulmányokat is végzett egyetemi éveinek végén. Az egyetemi képzés végeztével vizsgatért Budapestre, ahol 1905-ben avatták orvosdoktorrá. Ezután vizsgatért Freiburgba és 1908 és 1924 között Freiburgban dolgozott *Axenfeld professzor* mellett, tőle tanulta a szemészetet. Az 1906–1908-as évek között tanulmányutakon volt Berlinben, Frankfurtban és Heidel-

bergben. Berlinben dolgozott *Robert Koch* mellett is, valamint *Ehrlich* kezelési protokolljait is tanulmányozta. Freiburgban a betegellátás mellett jelentős irodalmi munkásságot is kifejtett. 1910-ben habilitált szemészetből. Ezután klinikai főorvos lett, továbbá az egyetemi magántanári címet is megkapta. Az 1910-ben megjelent *Grósz-Hoór* szemészeti kézikönyvben ő írta „A szem fejlődéstana”, valamint „A gerinces állatok szemének fejlődése” című fejezeteket mintegy 150 oldalas terjedelemben. Pályája gyorsan ívelt felfelé, 1913-ban Londonban a XVII. szemészeti kongresszuson „Az anaphylaxia kérdésről a szemészetben” címmel adott elő. Még ebben az évben rendkívüli professzorrá nevezték ki Freiburgban.

1914-ben újabb monográfiát jelentetett meg „Die Anaphylaxie der speziellen pathologischen Anatomie und Histopathologie” címmel. 1916-ban a „Lencse” című fejezetet írta egy német nyelvű könyvben (*Handbuch der speziellen pathologischen Anatomie und Histologie*).

Az első világháború idején a francia-német front mögötti hadikórházban dolgozott a hadsereg főszemészeként. Itt nyílt alkalmá a háború

Szily Aurél

Szily Aurél (2. ábra) 1880-ban született Budapesten. Édesapja *Szily Adolf*, a budapesti Zsidókórház szemész főorvosa. Középiskoláit szülővárosában, egyetemi tanulmányait részben Budapesten, részben Freiburgban végezte. 1905-ben magyar, 1910-ben szerezte német orvosi diplomáját Freiburgban. F fiatal orvos korában *Lenhossék professzor* mellett dolgozott és elsősorban a szem fejlődéstana és anatómiáját tanulmányozta. Az utolsó egyetemi szemeszttereket már Freiburgban végezte, itt ismerkedett meg későbbi példaképével és édesapja kollégájával a neves *Axenfeld professzorral*, aki mestere lett. *Axenfeld* felismerte képességeit és meglátta benne a jövő tehetséges szemorvosát. Freiburgban *Wiedersheim professzor* mel-

2. ábra: von Szily Aurél (1880–1945)

okozta szemsérülések kezelésére, diagnosztikájára és követésére. Ennek eredményeként egy 3 kötetes művet jelentetett meg „Atlas der Kriegs-Augenheilkunde” címmel. A kéziratban megjelentette a vizsgált szemsérült betegek fotóját, a radiológiai képet, valamint a szövettani metszeteket egyenként kézzel rajzolta le. A Mária Utcai Szemészeti Klinika felújítása során *dr. Nagy Zoltán Zsolt* néhány szövettani eredeti rajzot megtalált és ezeket sikerült felújítani és megőrizni. A háborúban végzett gyógyító tevékenységéért több magas katonai elismerésben, kitüntetésben részesítették.

1924-ben publikálta az „Erkrankungen der Lider, Binde-, Leder- und Hornhaut” című munkáját. Ebben az évben meghívást kapott az észak-németországi Münsterből, hogy vezesse az ottani szemészeti klinikát. Ordináriusi rangban a Münsteri Egyetem Szemklinikájának első szemész professzora lett. *Szily professzor* tervei alapján építettek és rendezték be a klinikát. A klinika alaprajza nagyban hasonlít a Mária utcai Szemklinikára, hasonló klinkertéglás patinás épület. 1925 után a münsteri klinikát a német és az európai, valamint a nemzetközi szemészet egyik központjává tette. Számos vezető szemészegyéniség került ki klinikájáról. Nemcsak kitűnő szervező, de kiváló előadó is volt, személyisége tiszteletről és szeretetről méltó volt. Emlékét máig őrzik a Münsteri Szemészeti Klinikán.

1925-ben a Német Szemorvostársaság (DOG) Graefe-díjjal tüntette ki munkássága elismeréseként, 1927-ben *Axenfeld* mellett társszerkesz-

tője lett a legismertebb német szemészeti folyóiratnak, a *Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde*-nak, ezután 1930 és 1937 között a folyóirat főszerkesztője volt.

Nemzetközi ismertségének növekedésével 1929-ben meghívták a kölni Szemészeti Klinika élére. *Konrad Adenauer*, későbbi szövetségi kancellár, az akkori polgármester személyesen nyújtotta át a meghívást. Ugyanakkor a freiburgi egyetemen is megürült a szemészeti tanszék *Axenfeld* nyugdíjba vonulása miatt. Azonban már Münstert tekintette otthonának, ezért köszönettel hártotta el mind a kölni, mind a freiburgi meghívásokat. Korabeli források alapján a münsteri diákok fáklyás felvonulással köszönték meg *Szily professzornak* a Münsteri Egyetemhez való kötődését.

Műteti képességeit mi sem jellemezte jobban, mint amit *Axenfeld professzor úr* mondott: „Ha komplikált kataraktám lenne, azt kívánám, hogy *Szily* operáljon.”

Közel 120 közleménye és monográfiája jelent meg élete során. Behatóan foglalkozott a szem anatómiájával, annak fejlődésével, fejlődési rendellenességeivel. A papilla morfológiai eltéréseit szintén behatóan vizsgálta, számos művészeti rajzot hagyott maga után. Alaputatásokat is végzett a szem immunbetegségeivel kapcsolatban, tanulmányozta a szimpátiás oftalmiát, a szem tuberkulózist, az endokrin betegségek és a szembetegségek kapcsolatát is. Ő is hagyott hátra befejezetlen munkákat, de nem volt olyan utóda, aki folytatni és kiadni tudta volna ezeket (4).

Jelentős patológiai és szövettani gyűjteményt hagyott a Mária Ut-

cai Szemészeti Klinikára a megóvás érdekében, azonban a klinika háború utáni vezetése ennek szakszerű megőrzésére nem fordított elég gondot, valamint az 56-os forradalom is jelentősen károsította a klinika épületét, Sajnálatosan ezek az értékes ládák az 50-es években történt selejtezés során megsemmisültek.

A hitlerizmus derékba törte karrierjét, 1935-ben származása miatt eltávolították az egyetemről. Számos nagyhírű szemorvos tiltakozása kapcsán „nyugdíjassá” minősítették státuszát. 1939-ben a folyamatos zaklatások miatt visszatért Budapestre, állást itt sem kaphatott, otthonában folytatta tudományos munkáját. A háború befejeződése után 1945-ben meghívta a Semmelweis Egyetem az *Imre professzor* halála miatt megüresedett Mária Utcai Szemészeti Klinika élére, azonban kinevezését nem tudta elfogadni betegsége miatt, és még ebben az évben 65 éves korában meghalt.

Szily Aurél munkássága, eredményei megkérdőjelezhetetlenek, a német szakirodalom ma is több tanulmányban és beszédekben is méltatja *Szily Aurélt*. Sajnálatos, hogy korai halála megakadályozta magyarországi munkásságának kiteljesedését (1, 2).

Nyilatkozat

A szerzők kijelentik, hogy szemésztörténeti közleményük megírásával kapcsolatban nem áll fenn velük szemben pénzügyi vagy egyéb lényeges összeütközés, összeférhetetlenségi ok, amely befolyásolhatja a közleményben bemutatott eredményeket, az abból levont következtetéseket vagy azok értelmezését.

IRODALOM

1. Bartók I. A magyar szemészet története 1954. Akadémiai kiadó
2. Bíró I. Szily Adolf, Szily Aurél. *Orv Hetil* 1983 Aug 21; 124(34): 2065–6.
3. Ehrenstein WH, Gillam BJ. Early demonstrations of subjective contours, amodal completion, and depth from half-occlusions “Stereoscopic experiments with silhouettes” by Adolf von Szily (1921). *Perception* 1998; 27: 1407–1416.
4. Rohrbach JM, Szurman P, Thamos S. Zum 130. Geburtstag und zum 65. Todestag: Der Schriftleiter “Monatsblätter” Aurel von Szily, und sein unveröffentlichtes Lebenswerk über die kongenitalen Papillenaomalien *Klin Monbl Augenheilkd* 2010; 227(8): 659–662. <https://doi.org/10.1055/s-0029-1245316>

LEVELEZÉSI CÍM

Prof. Dr. Nagy Zoltán Zsolt, egyetemi tanár, Semmelweis Egyetem Szemészeti Klinika
1085 Budapest, Mária u. 39. E-mail: nagy.zoltan_zsolt@med.semmelweis-univ.hu